

Přemíra kompostu způsobuje, že hlávky praskají.

Mangoldu není nikdy dost.

Příliš dopingu škodí. Zelí má vysokou spotřebu živin a vyžaduje půdu obohacenou pořádnou dávkou kompostu. Nepřehánějte to ale, protože u příliš nadopovaných rostlin později praskají hlávky; navíc se to odrazí i na chuti. Vysévá se od konce května, protože semena potřebují hodně tepla. V prvních týdnech se vyplatí pravidelný sběr slimáků, protože ztráty, které mají na svědomí, se pozdějším výsevem už nedají vyrovnat (pozdní rostliny už pořádně nedozrají).

Konečný rozestup rostlin by měl být přibližně 60 x 60 cm, aby se mohly vytvořit dostatečně velké hlávky.

Mangold

Mangold je chutná listová zelenina, která najde skvělé využití například v jídlech typu Eintopf. Také všude tam, kde se používá špenát, jej můžete nahradit mangoldem. Ovšem platí pro něj to samé co pro cukety – pokaždé je jej moc. Už jen kvůli střídání plodin musíme pěstovat různé čeledi rostlin, které mezi sebou nejsou příbuzné. V rámci plánování bereme na palubu záhonu vždy také dva řádky mangoldu. Každoročně máme velkou radost, když vidíme tyto mohutné rostliny růst. Výsev je možný už koncem března a první sklizeň je možná už od června. Se škůdci jsme doposud problémy neměli, dokonce i jinak velmi žravé myši se vrhnou raději na brambory nebo na mrkev.

Červená řepa je výborná a skvěle barví, i ruce! Proto si při zpracování navlečte rukavice!

Problémy s přebytky. Tím se také dostáváme k otázce přebytků – co si počít s tak bohatou úrodou? Začněte sklízet brzy, jakmile budou listy velké teprve 20 cm. Tím, že budete otrhávat jen vnější listy, dorostou zevnitř nové. Už u dvou řádků je úrody v tomto mladém stavu až až; když listy dorostou do velikosti 50 cm, nedá se již všechno ani spotřebovat. Pokud jste již zásobili všechny sousedy a kamarády, můžete tyto přebytky využít jako hodnotné čerstvé krmivo pro králíky. Mangold je odolný proti mrazu, může se tedy sklízet až do pozdního podzimu, když na zbytku záhonu už skoro nic neroste. Pokud stále ještě něco zbývá, můžete zkusit ponechat několik rostlin na záhoně pro následující rok.

Tyto rostliny se v rámci střídání záhonů přesadí a pak vyženou do květu. Tak si můžete vypěstovat vlastní osivo – pokud v zimě nebude příliš silný mráz.

Červená řepa

Červená řepa je druh úzce příbuzný s mangoldem, a proto ji sázíme v bezprostředním sousedství (rotují proto po záhonech společně). Není tak odolná proti mrazu, může být ale vyseta společně s mangoldem koncem března. Červená řepa roste stejně razantně a lze ji už brzy sklízet. I její listy se dají jíst a přišly do módy jako optické a gurmánské vylepšení listových salátů.

Vlastním cílem zahradnických snah jsou ale bulvy. Mají červenofialové zabarvení a můžeme je sklízet od konce července (jsou potom velké jako pěst). Červená řepa žel přitahuje myši jako magnet. Neustále nacházíme uva-
dající rostliny, a když je povytáhneme, objeví se prožraná bulva, u níž zůstala zachována jen vrchní část jako prázdná koupací čepice. Pomáháme si tak, že stejně jako v ostatních případech zasadíme zkrátka více, než sami spotřebujeme. Dopředu tedy počítáme i s určitou daní pro zvířata.

Pokud si chcete sami vypěstovat semena, pak je to v tomto případě možné jen z uskladněných řep, které na jaře opět zasadíte na záhon.

Fazol obecný

Fazol obecný by se vlastně také měl počítat k základním potravinám, protože jeho semena obsahují hodně bílkovin a jsou bohatá na kalorie. Sklízí a konzumuje se ovšem většinou nezralý, tedy zelený, a jako celý lusk, proto jsme jej zařadili do ostatní zeleniny.

Fazol obecný není zdaleka tak odolný jako bob obecný. Spolu s bramborami, rajčaty, kuřicí a dýněmi je citlivý na mráz. Není divu, všechny jmenované plodiny patří k někdejšímu dovozu z Ameriky.

Existují dvě odrůdy: fazol obecný pnoucí a keříčkový. Mnoho let jsme si vybírali první druh, protože na záhonech zabírá jen velmi málo místa. A propos záhony – fazol obecný pnoucí je poněkud náročnější. Ačkoli patří k bobovitým (*Leguminosae*) a pomocí hlízkových bakterií si obstarává výživu téměř sám, měla by být zemina obohacena kompostem a udržována vždy pěkně vlhká. Jednou jsme na to nedbali a přidělili jsme rostlinám suchý, kamenitý kout v rohu, což vedlo k tomu, že vyrostly neduživé rostliny, z nichž nebyla prakticky žádná úroda.

Hlízkové bakterie – tajemství čeledi bobovitých

Na kořenech bobovitých se nacházejí hlízkové bakterie, které jsou schopny vázat vzdušný dusík a jím rostliny vyživovat. Tak jsou rostliny této čeledi téměř nezávislé na hnojení.

Fazol obecný pnoucí musí stát na okraji záhonu na severní straně, protože jinak příliš zastiňuje ostatní zeleninu.

Fazol obecný keříčkový se dá lépe začlenit do záhonu.

Fazol obecný pnoucí potřebuje – samozřejmě – tyčky, po nichž se může pnout vzhůru. Abyste využili veškerý růstový potenciál, měly by být vysoké přes dva metry, a protože musí být zapuštěny minimálně 30 cm do země, je celková délka 2,5 m absolutní minimum. Takové tyčky si lze buď zakoupit, nebo si můžete nařezat odpovídající výhonky z lískového houští nebo jeřabinového keře. Pokud je koncem sezóny uložíte v suchu, mohou i bez impregnace vydržet 5–10 let.

Pro samozásobitelsví postačí 5–10 tyček, které umístíte v rozestupu 60 cm. Pomocí železného kolíku udělejte otvor do hloubky minimálně 30 cm, zarazte do něj pevně tyčku, zeminu kolem ní pevně udusejte, aby konstrukce odolala také menším bouřkám. Nakonec kolem každé tyčky vysaďte v kruhu až 10 fazolových semen. Vysévali jsme vždy fazol šarlatový, druh, který se obzvlášť hodí do chladnějších nadmořských výšek a kromě toho nádherně červeně kvete. V průběhu let se osivo, které vždy sklízíme sami, proměnilo.

Pravděpodobně křížením z jiných zahrad převládá nyní bílo-fialová barva květů.

Stanovištěm fazolu obecného pnoucího by měl být vždy severní konec daného záhonu, aby vysoké rostliny nezastiňovaly ostatní kultury a tak nebrzdily jejich růst.

Mezitím jsme přesedlali na fazol obecný keříčkový. Nezastiňuje sousední kultury (a tak jej můžeme vysadit kdekoli na záhoně), má vysoký výnos a dá se pohodlně sklízet. Zkrátka vyzkoušejte, co se do vaší zahrady lépe hodí.

Osvědčené druhy fazolí ⁺

Toto se nám osvědčilo:

Druh

fazol obecný pnoucí „Cobra“, „fazol šarlatový“

fazol obecný keříčkový „Marona“, „Saxa“

Cibule kuchyňská a česnek

Každý rok sázíme dva sáčky sadbové cibule. Sice bychom si mohli rostliny vypěstovat i sami ze semen, ale to bychom mohli sklízet až druhý rok. Takto zasadíme jednorocní, malé exempláře do země, ty přes léto vyrostou a zakulatí se. Půda by ovšem neměla být příliš hnojená, protože pak se nedá cibule dlouho skladovat a začne se rychle kazit. Mimocho-dem, k dobrým sousedům na záhoně patří jahody nebo mrkev, které cibule částečně chrání proti škůdcům a nákazám. Správný čas na sklizeň nastane, když začne nať uvadat. Cibule se ještě trochu usuší na slunci a nakonec se zaváže do copů. Další vhodnou alternativou je uchovávání v síťových sáčcích, které věšíme na půdu. Úroda ze dvou sáčků sadbové cibule nám pokryje naši spotřebu na celý rok.

Minulý rok se do našeho skleníku nastěhoval také česnek. K tomu jsme jednoduše koupili jednu palici v supermarketu a rozdělili ji na jednotlivé stroužky. Ty jsme zasadili stejně jako sadbovou cibuli a do podzimu vyrostly krásné, i když poněkud menší kousky.

Ředkev setá černá

Po sklizni bobu setého uklidíme záhon a zkypríme jej. Uprostřed července před námi leží panensky čistý a je připraven na druhé kolo, což u nás tradičně znamená černou ředkev. Té stačí k růstu i dozrání dozrívající léto, a má i další přednosti.

Přečká přinejmenším první noční mrazíky, proto se může sklízet až do prosince. V této době je už většina zeleniny sklizena, a tak je jakákoli čerstvá zelenina vítaná. Pro nás tento již roky trvající pravidelný rytmus znamená, že chuť ročních období vnímáme také na talíři. Černá ředkev je typickou pozdní podzimní zeleninou, kterou nahrubo nastrouháme a tak z ní vykouzíme výborný salát. Kořeny okousané od myši i listy dostanou králíci, kteří si rovněž mohou ještě jednou pochutnat na čerstvé zelenině.

Nejprve usušit, a potom
... svázat.

Salát z černé ředkve a okurky

Ingredience:

- 2 ředkve
- 2 jablka
- 1 salátová okurka
- případně 1–2 mrkve
- 1 malá cibule
- 1 kelímek zakysané smetany nebo smetany nebo přírodního jogurtu
- česnek v prášku
- 2 lžíce oleje
- šťáva z jednoho citrónu
- sůl, pepř
- cukr (nešetřete)
- nasekaná pažitka

Ředkev, jablka, mrkev a salátovou okurku nastrouhejte, cibuli nakrájejte na kostičky. Přidejte zakysanou smetanu, olej, šťávu z jednoho citrónu, sůl, pepř, nasekanou pažitku a cukr (podle chuti). Vše důkladně promíchejte.

Černou ředkev můžete sklízet i v chladném ročním období. Pomáhá proti nachlazení.

Bulvy jsou velmi oblíbené u nejrůznějších škůdců (dřepčků, plísň jako padlí a již zmiňovaných myší), ale protože pěstování připadá na druhou polovinu roku a mnoho organismů již mezitím zpomalilo svůj rytmus, nejsou škody většinou tak velké.

Oproti jiným druhům ředkve má ředkev setá černá ještě další výhodu – její bulvy nerostou do velké hloubky, takže se může sklízet bez ztrát nebo poškození. Tři řádky, které u nás vystřídají bob obecný, jsou více než dostačující, i když ji jíme pravidelně. Pokud myši příliš řádí, lze ředkev uložit také ve sklepe v bedně s pískem.

Ředkev pomáhá!

Ředkev setá černá je nejen zdravá, ale má i léčivé účinky. Pokud máte zanícené hrdlo, trápí vás bolesti v krku a kašel, jednoduše vydlabejte celou ředkev a propíchněte dno pletací jehlicí. Nyní dejte dovnitř tři lžičky medu a ředkev položte na sklenici. Med vytáhne šťávu z ředkve ven a sladká směs nakape do sklenice. Z ní můžete několikrát denně užívat lžičku – opravdu to pomáhá!

Nejvíce se nám líbí červený rybíz – ptákům ale také!

Drobné ovoce

Rybíz

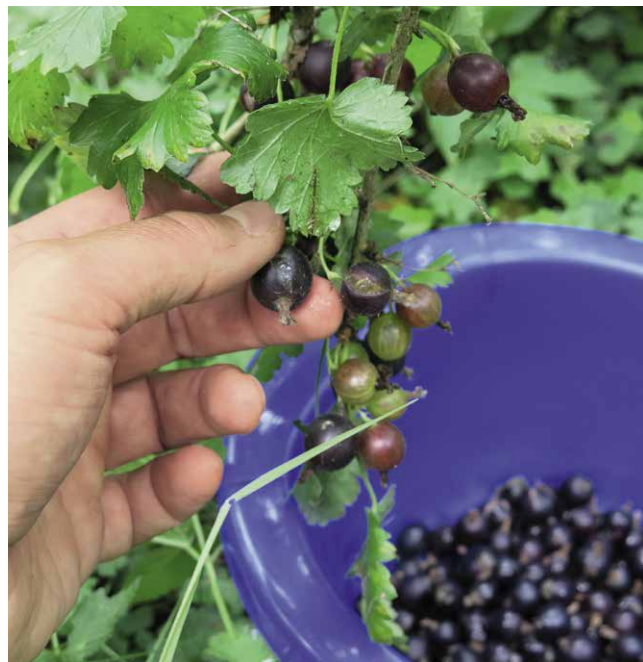
Rybíz patří mezi nejčastěji pěstované drobné ovoce. Je nenáročný na péči a přináší bohatou úrodu. Dříve než se budeme věnovat jednotlivým druhům, podívejme se krátce na různé formy, které ostatně platí i pro jostu a angrešt. Tradiční formou je keř. U keře vyrůstají všechny větve z oddenku, a když se na podzim pravidelně prořezávají, je většina výhonků mladá, silná a má bohatou úrodu. Díky velkému počtu větví se váha plodů rozdělí rovnoměrně, takže se nic nezlomí. Toto riziko existuje u druhé formy, stromkového rybízu. V tomto případě se rybíz vede do korunky na kmínku tak, že se nejprve naroubuje na jiný druh rybízu (meruzalka zlatá), který slouží jako kmínek. „Korunou“ stromečku je potom vlastní keř. Vypadá

to hezky a rybíz se dá pohodlně sklízet ze stoje. Ovšem tento útvar není příliš životaschopný (jsou to přece jen dvě různé rostliny, které se uměle spojily dohromady) a ani úroda není velká. Mimoto jsou stromkové rybízy méně odolné, protože se snadněji rozlomí nebo zcela odlomí. Nižší životnost je pro nás rozhodujícím důvodem, proč jsme se raději rozhodli pro původní keříkový tvar.

Bílé druhy jsou před ptáky ve větším bezpečí. Nyní k odrůdám – nejprve vyvstane otázka, zda si pořídit červený, bílý, nebo černý rybíz. Protože jostu už máme (viz další kapitola), zůstaneme u červené a bílé odrůdy. Bílé nevypadají tak úplně letně, mají ale tu výhodu,

Bílý rybíz signalizuje ptákům, že ještě není zralý.

Kuličky josty se nedají tak snadno trhat, chutnají ale výborně.

že to ptáci vidí také tak. Vycházejí z toho, že tyto bobule nejsou zralé a nechají je většinou ležet bez povšimnutí. Odolnou odrůdou, která má navíc vysoké výnosy, je „Blanka“.

U červeného rybízu se nabízí stejně jako dřív tradiční odrůda „Jonkheer van Tets“, kterou máme i u nás na zahradě ještě z prvních samozásobitelských dní. Keře mají velmi dobrou plodnost, nejsou ale odolné proti všem nemocem, jako je antraknóza rybízu nebo sprchávání (opad mladých bobulí). Noví kříženci jsou odolnější a často začínají (zřejmě proto, aby si to člověk lépe zapamatoval) na písmeno „R“: Rolan, Rotet, Roodneus – všechny mají dobrou plodnost a nejsou s nimi žádné sta-

rosti. Zvláště dobrou černou odrůdou je Ometa, výborně chutná, je odolná a má vysoký výnos.

Osvědčené druhy rybízu⁺⁺

Toto se nám osvědčilo:

Druh
Jonkheer van Tets
Červený Heinemannův pozdní
Rolan
Rotet
Weisse Versailles

Josta

Josta je kříženec černého rybízu a angreštu. Je odolná, roste ve velkých keřích (až do výšky 2 m) a má velmi vysoké výnosy. My jsme si ji oblíbili i proto, že ji ani příliš neobírají ptáci.

Drobnou nevýhodou je, že se špatně sklízí. Bobule se při sběru často natrhne nebo na ní zůstane stopka. Kvůli tomu se josta komerčně moc nenabízí, ale pro vlastní potřebu to není na překážku. Obzvlášť při odšťavňování nehraje stopka žádnou roli a na šťávy nebo želé je to beztak ta nejlepší metoda.

Raději použijeme o pár odnoží více – později vytvoří společný keř.

Josta potřebuje několik let, než začne plně rodit. U nás tato situace nastala, až když byly keře vysoké 1,5 m, ale pak to šlo ráz na ráz. Dobu sklizně poznáte, když se barva bobulí změní z tmavě červené na téměř černou. Pokud si nejste jisti, vyzkoušejte zkrátka jejich chuť. Zralé bobule by měly chutnat spíše sladce než kysle. Nyní můžete sklízet každý den, protože již krátce po této proměně začínají bobule opadávat.

Množení keřů rybízu a josty. Keřů rybízu a josty není nikdy dost, protože vždy musíte započítat určitou ztrátu, kterou způsobí ptáci (viz josta). Naštěstí se dají další rostliny pořídit velmi snadno – vždy když je třeba keře tak jako tak prořezat, můžete získat řízky. Rybíz a angrešt se dají prořezávat hned po sklizni. Na větvičkách pak ovšem ještě vyrostou listy a ty stahují hodně vody z větviček. Z nich získané řízky to mají podstatně těžší než ty, které získáme až na podzim po opadání listů. Prořezávání na podzim sice už není optimální dobou pro keř, ale my to tak děláme, když chceme množit (pak je pro nás důležitější úspěch řízkování). Řízky zasadíme ze dvou třetin do země a doufáme, že zapustí kořeny. Jinou metodou je předpěstování v kbelíku s vodou, ale protože trvá celkem dlouho, než se objeví první bílé kořínky, raději praktikujeme přímé zasazení.

Následně nakrmíme budoucí keře kompostem. To udrží půdu nejen krásně vlhkou, plní to ale ještě jeden, přinejmenším stejně důležitý účel – je zřetelně vidět, kde jsou v půdě zasazené malé větvičky. Zabrání se tak tomu, že je nedopatřením zašlápeme nebo posečeme (alespoň ve většině případů...).

Jednovaječná dvojčata. Všechny naše josty pocházejí z jedné mateční rostliny, kterou nám kdysi někdo daroval. Nyní roste na naší zahradě více než 10 obrovských keřů. Přísně vzato se jedná u všech o zakořeněné větvičky jedné a té samé rostliny a to je poněkud

problematické. Každá rostlina má své zvláštnosti, s různou intenzitou ji napadají škůdci, a i velikost úrody je někdy větší a někdy menší. Touto genetickou různorodostí se také rozptyluje riziko, takže i v případě, kdy jedna rostlina onemocní a uhynie, není hned ohrožena celá úroda.

Protože u nás jsou všechny rostliny z genetického hlediska jednovaječná dvojčata, je riziko ztráty úrody podstatně větší. To samé ostatně platí i pro všechny keře, které zakoupíte v jednom zahradnictví nebo jednom hobby marketu. Rostliny stejné odrůdy neznamenaají nic jiného, než že všechny pocházejí z té samé mateční rostliny. Pokud chcete zvýšit genetickou rozmanitost, nestačí tedy, když zakoupíte v jednom obchodě více keřů. U našeho červeného rybízu, který jsme o několik let později také chtěli řízkovat, jsme si to vzali k srdci. Mateční rostliny patří všechny k odrůdě „Jonkheer van Tets“. Výborná odrůda, ale nemělo zůstat jen u ní. Proto jsme ji doplnili o další (Rolan, Rotet, Heinemann), a nyní, když chceme rozšířit naše rybízové houští, namícháme odnože ze všech čtyř.

Jahody

Jahody patří k našemu oblíbenému ovoci, a to nejen proto, že mají tak skvělou chuť. Dají se mnohostranně zpracovat a ohlašují mimořádně i začátek léta. Abychom pokryli naši spotřebu čerstvých plodů, jahodových koktejlů, marmelády a zmrzliny, potřebujeme ve tří- až čtyřtýdenní sezóně sběru jahod 24 metrů jahodových řádků (u nás je to 3 x 8 m). Na nich pak denně nasbíráme 2 kg plodů. Jahody jsou původně lesní rostliny, které mají rády vždy lehce vlhkou půdu bohatou na humus. Záhon pro tuto rostlinu se proto může nacházet například v blízkosti živého plotu, v zástřešku, kde je vyšší vlhkost vzduchu. V řádcích byste měli zachovat rozstup 50 cm, samotné řádky by od sebe měly být vzdáleny minimálně 80 cm.

V době sklizně jahod sklízíme každý den plnou misku. Postačí nám 3 řádky po 5 metrech.

Nešetřete místem! Zpočátku jsme sázeli rostliny příliš blízko u sebe, protože právě u mladých rostlin to vypadá, jako bychom uvedenými rozestupy plýtvali místem. Výsledek byl ten, že se jahody nedaly dobře sklízet. Při sklizení jsme šlapali na polozralé plody a mnoho zralých jsme v džungli z listů přehlédli. Nyní vysazujeme rostliny tak, abychom se mezi nimi mohli dobře pohybovat a aby mezi nimi také mohl pohodlně projet jedonápravový malotraktor s frézou – to nesmírně ulehčí obdělávání půdy.

K plodům se kromě toho dostane více sluníčka, rychleji uzrají a mají i sladší chuť. Z tohoto důvodu také nedoporučujeme pěstování jahod ve skleníku. Zkoušeli jsme to několik let, abychom tak ptákům znemožnili mlsání. Chuťově ale tyto plody zklamaly, byly kyselé a hořké.